

Valtuutettu Teija Alasen ynnä muiden valtuustoaloite päiväkotien eteiskirjastoista

KV 08.12.2025 § 147

Valtuutettu Teija Alanen jätti 8.12.2025 valtuuston puheenjohtajalle valtuustoaloitteen päiväkotien eteiskirjastoista.

Valtuustoaloitteen olivat allekirjoittaneet myös Petteri Tahvanainen, Anni Järvinen, Alia Dannenberg, Outi Mara, Emilia Kangaskolkka, Jarkko Immonen, Milena Varis, Helmi Vanhanen, Terhi Savolainen, Krista Mikkonen, Asseri Kinnunen, Jussi Wihonen, Hanna Koponen, Arja Holopainen, Sari Koskinen, Ville-Pekka Timonen, Anna Estola, Maija Kuivalainen, Tiia-Mari Mäkinen, Irmeli Stenberg-Louko, Outi Kastinen, Jussi Laakkonen, Katja Asikainen, Kristiina Oinonen, Lahja-Elina Vatanen, Atte Varis, Johannes Lasaroff, Jenni Laasonen, Kauko Salo, Karita Kaita, Jasmin Pyöriäinen, Asko Miettinen, Kaija Majoinen, Anu Honkanen, Satu-Sisko Eloranta, Simo Rauma, Anni Torni, Jenni Mainonen, Virve Mikkonen, Ari Tielinen, Hannu Holopainen, Merja Mäkisalo-Ropponen, Pekka Puustinen, Päivi Eteläpää, Arto Pippuri, Timo Elo, Sari Huovinen ja Jertta Harinen.

Päätös:

Lähetettiin kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

KAKOLK 21.04.2026

2076/00.02.00.03/2025

Kaupunginhallitus päätti kokouksessaan 15.12.2025 § 468 lähettää asian hyvinvointipalveluihin valmisteltavaksi.

Valtuutettu Teija Alanen jätti 8.12.2025 valtuuston puheenjohtajalle valtuustoaloitteen kaupungin päiväkotien eteiskirjastoista. Teija Alasen lisäksi aloitteen allekirjoitti 48 valtuutettua.

Aloitteessa todetaan, että lasten ja nuorten lukutaito heikentyy jatkuvasti ja lasten lukutaidon kannalta keskiössä ovat kotien lukutaitotottumukset. Allekirjoittaneet valtuutetut esittävät, että Joensuussa pilotoidaan Joensuun seutukirjaston koordinoimana eteiskirjastokokeilu jossakin päiväkodissa tai muutamissa päiväkodeissa. Pilotoinnin avulla selvitetäisiin tarvittava aineisto- ja euromäärä, henkilöstöresurssi sekä mahdollinen kysyntä. Jos pilotointi näyttäytyy toimivana, voitaisiin se vakiinnuttaa ja laajentaa muihinkin Vaara-kirjaston toimialueiden kuntiin.

Opetushallitus toteaa nettisivuillaan, että eteiskirjaston voi perustaa päiväkotiin eri tavoin ja esittelee mallin, joka on peräisin Ruotsista. Tässä mallissa kirjasto valitsee eteiskirjastoon noin 40–50 kirjaa kerrallaan ja vaihtaa kokoelmaa 1–3 kuukauden välein. Kirjat ovat siis kirjaston omaisuutta. Päiväkotijärjestä omaan eteiseensä sopivan ja näkyvän tilan eteiskirjastolle. Eteiskirjaston kirjoille tarvitaan eteiseen hylly tai kirjakärrä, joka siirretään esille siksi aikaa, kun lapsia haetaan päiväkodista. Tavoitteena on saada mahdollisimman monen kirjan kannet näkyviin. Kyseisessä mallissa on tärkeää seurata, miten kirjoja lainataan eteiskirjastosta ja kehittää siihen helppo lainaussysteemi, jotta kirjaston järjestelmiin saadaan kirjattua oikeat lainausmäärät. Esimerkkinä Opetushallitus tuo kirjanmerkit, joiden ideana on, että huoltaja kirjoittaa aina lapsen

nimen kirjanmerkkiin, kun kirja lainataan. Näin pystytään seuraamaan, kuinka monta kertaa kyseistä kirjaa on lainattu. Eteiskirjaston kirjat merkitään esimerkiksi tarroilla, jotta ne eivät sekoitu päiväkodin muihin kirjoihin. Lisäksi niiden lainausten määrää kannattaa rajoittaa, että kirjoja riittää kaikille ja laina-ajan on hyvä olla lyhyt.

Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksessa lasten kielellisten taitojen kehittämistä ohjaa Joensuun varhaiskasvatussuunnitelma 2022, jossa monilukutaito kuuluu Laaja-alaisen osaamisen alle (2.7 Laaja-alainen osaaminen, s. 24) ja Kielten rikas maailma Oppimisen alueiden alle (4.5 Oppimisen alueet, s. 49). Kielten rikas maailma jakaantuu kuuteen keskeiseen osa-alueeseen: Vuorovaikutustaidot, Kielen ymmärtämisen taidot, Puheen tuottamisen taidot, Kielen käyttötaidot, Kielellinen muisti ja sanavaranto sekä Kielitietoisuus. Näitä kaikkia lasten kielen kehityksen osa-alueita kaupungin varhaiskasvatuksessa edistetään joka varhaiskasvatuspäivä. Pienen lapsen kielenkehitys lähtee liikkeelle siitä, että hän kuulee puhetta ja näkee puhujan suun liikkeit. Vauvalle tai pienelle lapselle puhutaan erityisesti niistä asioista ja kohteista, joihin hänen tarkkaavaisuutensa suuntautuu. Varhaiskasvatuksen työntekijät selostavat pienelle lapselle koko ajan ääneen omaa toimintaansa ja sitä, mitä ympärillä tapahtuu. Näin lapsen sanavaranto kehittyy ja rikastuu sekä kielen ymmärtämisen taito vahvistuu. Puheen lisäksi on tärkeää, että lapsen ympärillä ja saatavilla on hyviä kirjoja sekä symboliseen leikkiin ohjaavia leluja. Alle 3-vuotiaiden ryhmissä tulee olla erityisesti nimeämistä tukevia leluja kuten erilaisia eläimiä sekä koti- ja kauppaleikkeihin liittyviä tavaroita. Puolitoistavuotiaalla on keskimäärin noin 50 sanan käyttösanasto ja kaksivuotias tuottaa keskimäärin noin 250–300 sanaa.

Kaupungin varhaiskasvatuksessa lapsille luetaan joka päivä, sillä kirjoitetussa tekstissä käytetään rikkaampaa sanastoa ja erilaisia lauserakenteita kuin puhutussa kielessä. Näin lapsen sanavarantoa rikastetaan tietoisesti. Erityisen tärkeää on keskusteleva ja ennakoiva lukeminen sekä erilaisiin teksteihin tutustuminen kuten uutisiin, tietokirjoihin, runoihin ja loruihin. Lapset, jotka eivät osaa vielä lukea, saavat varhaiskasvatuksessa lukea kirjasta leikisti tarinoita sekä toisille lapsille että työntekijöille. Varhaiskasvatuksessa tiedetään, että lapset, jotka saavat jo varhaislapsuudessa rikkaita kielellisiä ja kirjallisia virikkeitä sekä lukemisen malleja, kiinnostuvat kirjoista ja saavuttavat lukutaidon usein nopeammin kuin muut lapset. Niille lapselle, jolle on luettu paljon, luetun ymmärtäminen on myös helpompaa ja heidän lukuintonsa syttyy ja säilyy paremmin. Varhaiskasvatuksen lukuympäristöillä voidaan tukea niitä lapsia, jotka saavat vähän kotoa lukemiseen liittyviä virikkeitä sekä edistää myös niiden lasten kielellisiä taitoja, joiden kotona luetaan paljon yhdessä. Yhdessä lukeminen tukee sanavarannon laajenemista, lapsen tarkkaavaisuuden suuntaamista ja keskittymiskykyä, jota tarvitaan kaikissa oppimistilanteissa.

Lapsen kielelliseen kehitykseen liittyvän teoreettisen tiedon vahvistaminen valittiin yhdeksi kaupungin varhaiskasvatuksen painopisteeksi toimintavuonna 2024–2025. Varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa taas on joka toinen vuosi painopisteinä kielelliset taidot ja joka toinen matemaattiset taidot. Lukuvuonna 2024–2025 esiopetuksessa painopisteinä oli lukutaidot sekä hyvä käytös ja hyvät tavat. Näitä painopisteitä (varhaiskasvatus ja esiopetus) vietiin eteenpäin koko toimintavuoden ajan ja niiden eteneminen kuvattiin tarkemmin yksiköiden vuosisuunnitelmissa. Yksiköiden vuosisuunnitelmissa todetaan aina ensin syksyllä painopisteiden lähtötaso sekä niiden laajemmat tavoitteet. Tämän jälkeen tehdään väliarviointi jouluna ja loppuarviointi toukokuussa.

Lapsen kielelliseen kehitykseen liittyvän teoreettisen tiedon vahvistaminen (tyypillisesti etenevä kehitys) lähti monessa yksikössä liikkeelle syksyllä 2024 henkilöstön teorian tiedon kartoituksella ja kertaamisella. Muutamassa yksikössä pidettiin lisäksi kehityspsykologian kertauskurssi. Toimintavuoden aikana työntekijät osallistuivat aktiivisesti myös varhaiskasvatuksen hallinnon (Lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien kehittyminen. Kuinka kehitan ja edistän niitä varhaiskasvatuksen työntekijänä: 29.1.2025, 19.3.2025 ja pph 25.8.2025) ja konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien järjestämiin koulutuksiin. Koulutuksissa saatua tietoa jaettiin yksikön kaikille työntekijöille ja niistä keskusteltiin tiimipalaverissa ja muissa yhteisissä tapaamisissa. Keskiössä oli pohtiva ja kehittävä keskustelu (miksi, mitä ja miten). Yksiköissä todettiin myös, että lapsen kielelliseen kehitykseen liittyvän teoreettisen tiedon vahvistaminen on jokaisen kasvattajan henkilökohtainen velvollisuus ja tehtävä.

Lähes kaikissa yksiköissä kyseinen painopiste sai aikaan sen, että yhteisiä lukuhetkiä ja ääneen lukemista lasten kanssa lisättiin sekä keskityttiin keskustelemaan ja dialogiseen lukemiseen. Esimerkiksi aamupiiri saatettiin rakentaa kirjan lukemisen ja siitä keskustelemisen ympärille. Myös lasten itsenäinen kirjojen lukeminen lisääntyi. Ryhmissä hyödynnettiin Lukulumoa (varhaiskasvatukseen suunnattu tietokonesovellus, joka tarjoaa laajan valikoiman kuvakirjoja suomeksi sekä usealla muulla kielellä ääneen luettuina) entistä aktiivisemmin. Muutamaan yksikköön perustettiin jo tuolloin oma kirjasto, josta lapset saivat lainata kirjoja yhdessä huoltajiensa kanssa kotiin. Joihinkin yksiköihin rakennettiin myös kirjakärrä, joka kiersi toimintavuoden aikana päiväkodin eri ryhmissä. Perhepäivähoidossa kiersivät lisäksi kirjakassit hoitajalta toiselle, jotka olivat koottu teemoittain (luonto, tunnetaidot, avaruus...). Aikuisilla painottui toimintavuonna erityisesti selkeä kielenkäyttö lasten kanssa kommunikoinnissa. Perushoitotilanteissa lasten kanssa keskusteltiin aktiivisesti ja rikastettiin näin lasten sanavarantoa. Keskusteluhetket koettiin tärkeiksi ja lasten vuorovaikutustaitoja edistäviksi (puheen ja kuuntelun vuorottelu sekä toiselle puheenvuoron antaminen). Lepohuoneissa aikuiset lukivat itse ja siellä kuunneltavassa musiikissa oli sanat.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja Joensuun seudun esiopetussuunnitelman mukaan esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen järjestämässä esiopetuksessa toimintavuonna 2022–2023 painopisteenä oli lukutaidot ja uudet lukutaidot. Kyseinen painopiste sai esiopetusryhmät lukemaan paljon ääneen sekä tutkimaan erilaisia kirjoja. Kirjaimiin tutustuttiin leikkillisesti ja toiminnallisesti. Esiopetusryhmissä vietettiin erilaisia teemaviikkoja aiheeseen liittyen esimerkiksi Meidän uutiset (lapset kertoivat omin sanoin viikon tapahtumista, jotka lähetettiin kotiin) ja Uutisten viikko. Esioppilaiden kanssa kuvattiin iPadeilla ja otetut kuvat laitettiin seinille esille (Kertovat kuvat). Lisäksi esioppilaiden kanssa opeteltiin digilaitteiden ja -välineiden turvallista ja huolellista käyttöä (kuvaaminen, äänittäminen ja animaatiot) ja keskusteltiin siitä, mitä tarkoittaa digitaalinen osaaminen ja tiedonhankinta, mitä internetistä voi hakea sekä mitä ikärajoja liittyy internetin käyttöön. Erityisen tärkeää esiopetuksessa oli yhdessä oppimisen ilo ja osallisuus.

Toimintavuoden 2024–2025, kun painopisteenä oli lukutaidot sekä hyvä käytös ja hyvät tavat, aikana esioppilaat tutustuivat erilaisiin teksteihin. Esioppilaita innostettiin kertomaan ja keksimään erilaisia tarinoita sekä lukemaan oman taitotasonsa mukaisesti heitä kiinnostavaa kirjallisuutta. Lukutaitoiset esioppilaat lukivat myös toisille lapsille. Esiopetustiloissa oli monenlaisia kirjoja esillä ja saatavilla lasten omilla äidinkielistä.

Myös Lukulumoa hyödynnettiin esiopetuksessa aktiivisesti. Lisäksi esiopetusluokkia tuettiin kuvallisesti (kuva ja teksti lelulaatikoiden alla isoilla kirjaimilla tavutettuna AU-TO-JA). Esiopetuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota myös ympäristössä esiintyviin kuviin ja opasteisiin (liikennemerkkit ja erilaiset kyltit) ja yhdessä ääneen lukemista lisättiin. Kotiin annettiin pieniä lukutehtäviä, joita lapset saivat tehdä yhdessä huoltajiensa kanssa. Joissakin yksiköissä esioppilaat koostivat itselleen oman aapisen tai eskarivihon ja opettelivat näin tunnistamaan kirjaimia. Esiopetuksessa pidettiin myös erityisiä kirjaviikkoja ja harjoiteltiin kuvanlukutaitoa.

Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksessa on ollut useita erilaisia teemaviikkoja ja kehittämissuunnitelmia lasten kielellisten taitojen edistämiseen liittyen. Esimerkiksi vuonna 2022 vietettiin varhaiskasvatuksen yhteistä runoviikkoa 2.-8.5.2022, jolloin kaupunginteatterin näyttelijä kiersi päiväkodeissa esittämässä runoesitystä Äkkivääriä flamingon sääriä (18 esitystä). Vuonna 2022 tammikuussa varhaiskasvatuksen hallinto laati yhdessä Anna-Mari Laulumaan kanssa vinkkivihkosien varhaiskasvatuksessa olevien lasten huoltajille: Lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien edistäminen. Vinkkejä ja huomioita huoltajille. Tämä vihkonen käännettiin myös englanniksi, venäjäksi ja arabiaksi. Lisäksi vuonna 2022 Lukemisen ihmeellinen polku -hankkeen kautta kaupungin varhaiskasvatukselle hankittiin 1 267 uutta kirjaa. Vuonna 2024 seutukirjasto esitteli Yksisarvisen polku –lukuhaasteen varhaiskasvatukselle, joka oli tarkoitettu innostamaan päiväkodin henkilökuntaa ja perhepäivähoitajia yhteisiin lukuhetkiin lasten kanssa tai tuomaan esiin ryhmien olemassa olevaa lukuharrastusta. Yksisarvisen polku oli tietynlainen peli, jossa sai yhden merkinnän, kun oli lukenut kokonaisen kirjan, luvun pitemmästä kirjasta tai 15 minuuttia mitä tahansa kirjaa yksin tai yhdessä aikuisen kanssa. Alle 3-vuotiaille oli tarjolla Nukketeatteri Ofelian tarjoamaa vauvateatteria kuusi esitystä syksyllä 2025. Näin Pallo-esitys tarjosi kielellisiä virikkeitä myös päiväkotien pienemmille. Penttilän ja Marjalan päiväkodit olivat mukana kaksivuotisessa lukemisen valmiuksien harjoittelumallissa 5–6-vuotiaille lapsille 2024–2026. Mallista tehtiin väitöskirja. Kyseisessä mallissa tavoitteena oli löytää ne lapset, joilla oli riski lukemaan oppimisessa ja harjaannuttaa heidän lukemisen valmiuksiaan pitkäjänteisesti huomioiden samanaikaisesti myös näiden lasten motoristen taitojen kehittäminen.

Joensuun seutukirjastolla on alle kouluikäisille suunnattuja palveluja sekä varhaiskasvatuksen yksiköille että perheille. Varhaiskasvatuksen yksiköissä käy kirjastoauto, ellei yksikkö sijaitse kirjaston toimipisteen välittömässä läheisyydessä. Joillekin varhaiskasvatuksen yksiköille toimitetaan vaihtuvia pienimuotoisia kirjakokoelmia ja kaikille on tarjolla toiveiden mukaan koottuja kirjaketteja ja valmiita, erilaisten teemojen ympärille rakennettuja Maailmankoulun matkalaukkuja ja teemalaukkuja: Teemalaukut | Vaara-kirjastot. Perheille on tarjolla satutunteja, perheaamuja ja perheiden lukuhaaste.

Joensuun seutukirjaston ja varhaiskasvatuksen välillä on sovittu pilotoitavan eteiskirjastotoimintaa Hammaslahden päiväkodin viidessä ryhmässä. Pilotijakso on suunniteltu ajalle 1.8.-31.12.2026. Pilotissa selvitetään toiminnan vaatimat taloudelliset resurssit ja pyritään hahmottamaan selkeä toimintamalli sekä sen skaalautuvuus. Samoin seurataan eteiskirjastopalvelun kysyntää. Pilotissa aineisto on seutukirjaston aineistoa ja eteiskirjaston paikka ja kaluste ovat päiväkodin päätettävissä. Pilotin jälkeen eteiskirjastomalli tuodaan yhteiseen tarkasteluun (Joensuun kaupungin varhaiskasvatus ja Joensuun seutukirjasto). Kokeilusta on mahdollista jakaa kokemuksia seutukirjaston muihinkin kuntiin (Kontiolahti, Liperi, Outokumpu ja Polvijärvi) ja yleisemmin kaikille Vaara-kirjastoille eli Pohjois-Karjalan yleisille kirjastoille.

Joensuun kaupunki tuottaa kirjastopalveluja seutukirjaston kunnille, joiden osalta eteiskirjastomallin käyttöönotosta voidaan päättää. Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen osalta varhaiskasvatuksen kehittämisestä ja kokeiluista päättää varhaiskasvatusjohtaja ja Joensuun seutukirjaston osalta kirjastopalvelujohtaja Suvi Pirnes-Toivanen. Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksessa on yhteensä 29 päiväkotia ja 119 päiväkotiryhmää. Seutukirjaston alueella on lisäksi Kontiolahden, Liperin, Outokummun ja Polvijärven kuntien päiväkodit. Pilotin kautta selviää mitä resursseja eteiskirjasto toimintamallina vaatii tälle toiminta-alueelle.

Valmistelija: varhaiskasvatusjohtaja ja kirjastopalvelujohtaja

Sivistys- ja hyvinvointijohtajan päätösehdotus:

Kasvatus- ja koulutuslautakunta päättää

esittää kaupunginhallitukselle, että se antaisi edellä olevan vastauksen valtuutettu Teija Alasen ynnä muiden valtuustoaloitteeseen päiväkotien eteiskirjastoista.

Päätös: